

Memorandum ZPP ws. sytuacji gospodarczej Ukrainy i jej konsekwencji dla polskich firm

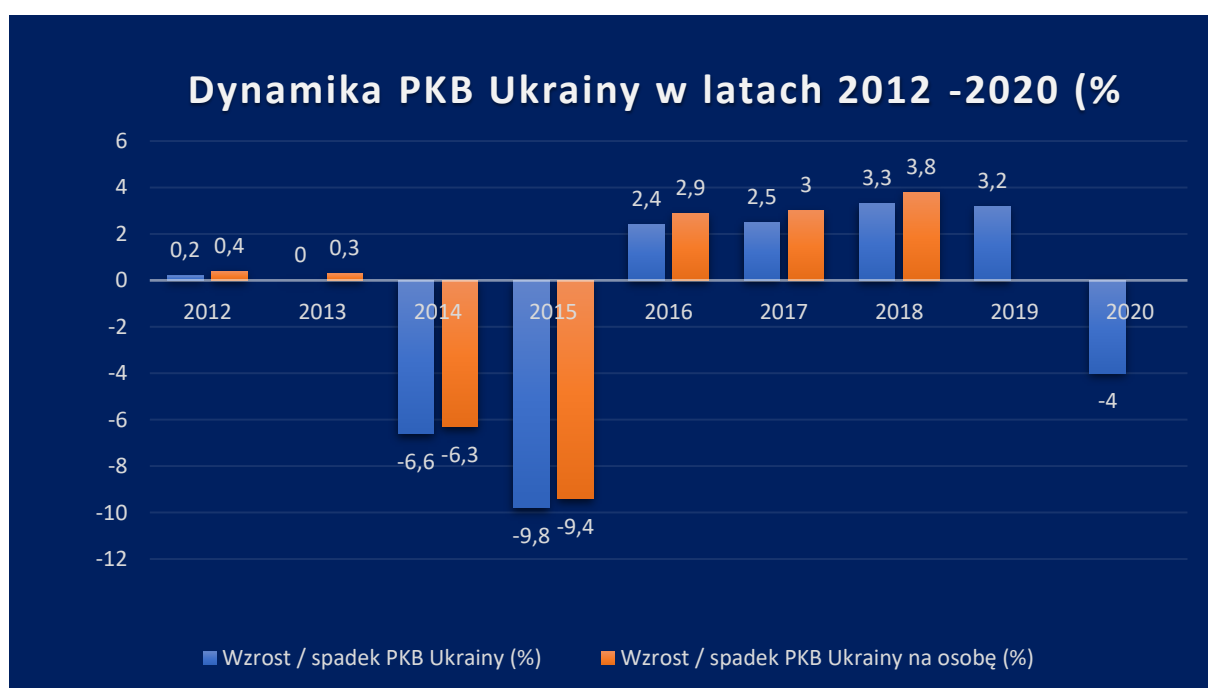
24 lutego 2022 roku Federacja Rosyjska napadła na Ukrainę. Działania wojenne objęły niemal całe terytorium naszego wschodniego sąsiada. Rozmiary zniszczeń po niemal miesiącu ataków są liczone w dziesiątkach miliardów dolarów. Niemal cała krytyczna infrastruktura została zniszczona albo poważnie uszkodzona.

Katastrofa humanitarna w Ukrainie niesie za sobą kryzys migracyjny oraz gospodarczy dla całego regionu, którego skutki ekonomiczne będą odczuwalne jeszcze przez długie lata na całym świecie. Ukraina jest jednym z największych producentów zbóż i olei roślinnych. Załamanie produkcji doprowadzi do skokowego wzrostu cen dla branży spożywczej na światowych rynkach. Ma to duży wpływ na gospodarkę Polski z uwagi na zachwianie łańcuchów dostaw i niemal całkowity brak możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w rejonach działań wojennych. Setki polskich firm na Ukrainie zostały zmuszone do czasowego zamknięcia lub relokacji swoich przedsiębiorstw i biur.

Obecnie kompleksowa ocena przewidywanego wpływu sytuacji na polski biznes jest prawdopodobnie niemożliwa. Polskim inwestorom pozostaje aktywny monitoring zmieniających się przepisów, ocena bezpieczeństwa prowadzenia działalności i nadzieja na jak najszybsze zakończenie wojny.

1. Ogólne informacje dot. ukraińskiej gospodarki (stan przed rosyjską agresją). Oczekiwane reformy i zmiany zasad prowadzenia działalności gospodarczej.

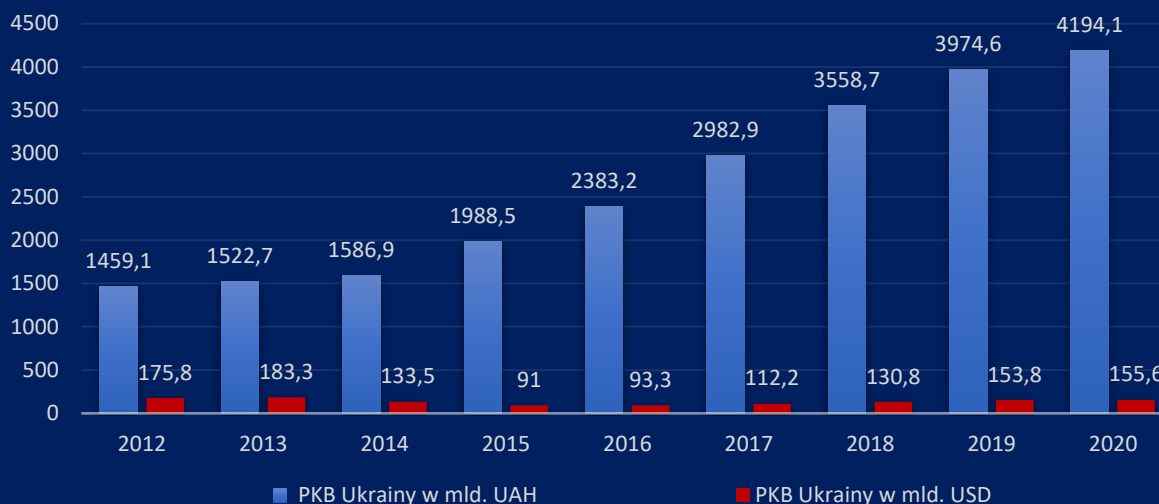
W pierwszych latach po uzyskaniu niepodległości w 1991 roku, Ukraina była krajem niejednorodnym, targanym konfliktami wewnętrznymi, korupcją. Krajowa gospodarka regularnie zmagająca się z kryzysami ekonomicznymi, wewnętrzną walką o władzę co nie sprzyjało rozwojowi i zaufaniu zagranicznych inwestorów. Dopiero rok 2014 przyniósł przesilenie i wybranie zachodniego kursu dalszego rozwoju kraju co zakończyło się częściową rosyjską agresją. Ostatnie lata to jednak powolne reformy sądownictwa, walka z korupcją (coraz bardziej udana i przynosząca wymierne skutki), szersze otwarcie na zachodnie inwestycje i wreszcie reforma obrotu ziemią. Rozwój kraju stanowczo przyspieszył po 2018 roku i bardzo dobrych perspektyw w okresie krótko i średniookresowym nie załamała nawet pandemia COVID-19.

*Dane nie zawierają PKB okupowanego Donbasu oraz Krymu, **Źródło UKRSTAT

Dynamika produktu krajowego brutto Ukrainy w latach 2012 - 2020

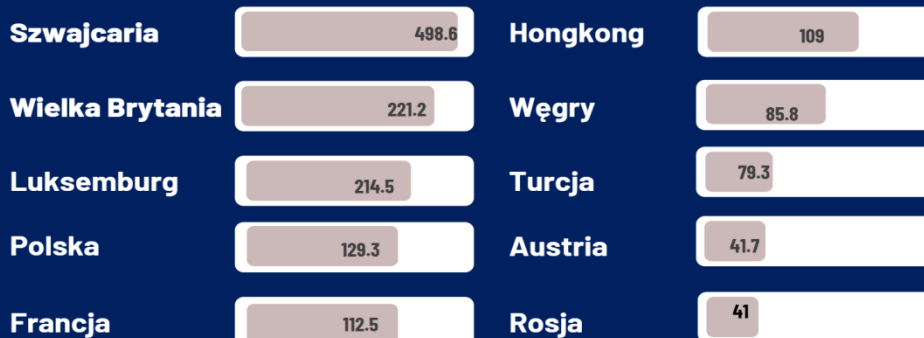

*Dane nie zawierają PKB okupowanego Donbasu oraz Krymu, **Źródło UKRSTAT

Z powyższych danych możemy wnioskować o powolnym, aczkolwiek stabilnym rozwoju ukraińskiej gospodarki pomimo dużych nakładów na zbrojenia od początku wojny z Federacją Rosyjską w 2014 roku. Interesującą kwestią jest również poziom oraz pochodzenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych na przestrzeni ostatnich 10 lat. Jeszcze przed 2015 rokiem na szczycie listy największych inwestorów prym wiodł rosyjski kapitał z Cypru, gdzie w większości był legalizowany. Po aneksji Krymu struktura kapitału zagranicznego na Ukrainie uległa znaczącym zmianom. Należy nadmienić, iż ostatnimi laty Polska stała się nie tylko jednym z głównych partnerów gospodarczych Ukrainy, a sam poziom polskich inwestycji w tym kraju jest jednym z najwyższych w historii i wykazywał tendencje rosnącą. Trzeba zaznaczyć oczywiście, że wskaźnik inwestycji mocno wyhamował w latach 2020 – 2021 z uwagi na ograniczenia działalności gospodarczej spowodowane epidemią koronawirusa.

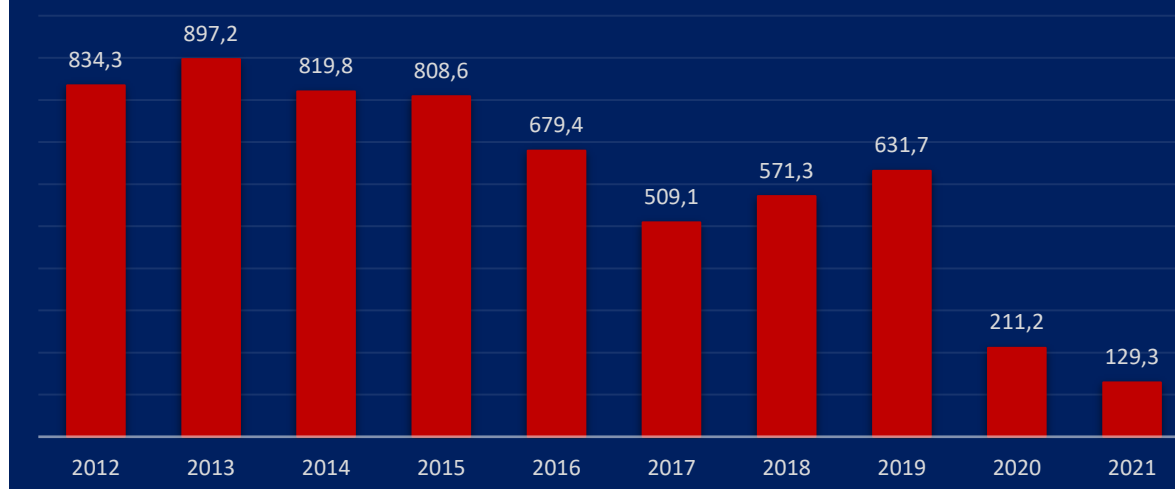
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Ukrainie

Łącznie na dzień 1 czerwca 2021 r.
mln USD

*Źródło UKRSTAT

Wartość polskich inwestycji na Ukrainie w latach 2012 - 2021 w mln USD

*Źródło UKRSTAT

Przykładem zmian, które zachodziły jest projekt ustawy „Dia City”, który wprowadzał daleko idące zmiany i ulgi dla niemal całego sektora IT (ustawa weszła w życie 1 stycznia 2022 roku). „Dia City” miała na celu rozwój całego sektora IT, walkę z szarą strefą zatrudnienia, niskie i przejrzyste podatki dla zagranicznych inwestorów jak i ich pracowników. Główne założenia projektu są następujące:

a) Firma, która przeszła pozytywną weryfikację może wybrać sposób opodatkowania od osób prawnych: 9% od wypłaconej dywidendy, lub 18% podatku dochodowego na zasadach ogólnych.

b) Przy podziale zysków przez uczestnika programu Dia City na rzecz założyciela nierezydenta, ulgi podatkowe przewidziane w konwencjach międzynarodowych o eliminacji podwójnego opodatkowania stosuje się niezależnie od wybranego systemu płatności podatku od osób prawnych.

c) Preferencyjne opodatkowanie pracowników:

na podstawie umowy o pracę, podatek dochodowy od osób fizycznych (dalej - "PIT")

- 5% jednorazowa składka na ubezpieczenie społeczne,

- 22% płacy minimalnej dla PIT,

- 1,5% podatek wojskowy,

jeśli sumaryczne wynagrodzenie pracownika będzie wyższe niż 240 tysięcy euro rocznie, wszystkie dochody powyżej tego limitu będą opodatkowane 18% podatkiem dochodowym od osób fizycznych.

d) Dywidendy wypłacane przez firmy z branży IT na rzecz swoich założycieli – osób fizycznych (zarówno rezydentów Ukrainy, jak i nierezydentów) będą zwolnione z opodatkowania na Ukrainie pod warunkiem, że dywidendy będą wypłacane nie częściej niż raz na 2 lata.

2. System bankowy Ukrainy w czasie działań wojennych

Działanie systemu bankowego i rynku walutowego na Ukrainie w czasie wojennym reguluje uchwała Narodowego Banku Ukrainy z dnia 24 lutego 2022 roku:

- wszystkie banki działające na terytorium Ukrainy dalej będą świadczyć swoje usługi i w ramach swojej działalności będą nadal prowadzić obsługę w swoich oddziałach terenowych,

- banki w dalszym ciągu dają dostęp zarówno osobom fizycznym jak i firmom do depozytowych skrzynek bankowych oraz sejfów,

- krajowe przelewy w ukraińskiej walucie odbywają się bez ograniczeń,

- dostawy środków pieniężnych do bankomatów odbywają się bez ograniczeń,

- NBU refinansuje banki bez ograniczeń w celu utrzymania płynności do jednego roku z możliwością przedłużenia na kolejny rok.

Stosowna uchwała przewiduje również wprowadzenie od 24 lutego 2022 r. czasowych ograniczeń, a mianowicie:

- zawieszenie z dniem 24 lutego 2022 roku operacji na rynku walutowym z wyjątkiem sprzedaży obcej waluty dla klientów banku,

- zamrożenie kursu UAH stanem na 24 lutego 2022 roku,
- ograniczenie możliwości wypłat gotówki z konta klienta do kwoty 100 000 UAH dziennie (z wyjątkiem wynagrodzeń i świadczeń socjalnych), z wyjątkiem przedsiębiorstw i instytucji zapewniających realizację planów mobilizacyjnych (zadań), Rządu oraz indywidualnych zezwoleń Narodowego Banku Ukrainy,
- zakazanie przekazywania środków pieniężnych z rachunków klientów w walutach obcych, z wyjątkiem przedsiębiorstw i instytucji zapewniających realizację planów mobilizacyjnych (zadań), Rządu oraz niektórych zezwoleń Narodowego Banku Ukrainy; 4 marca 2022 roku uchwała nr.: N36 Narodowego Banku Ukrainy znosi zakaz przekazywania środków (oprócz rubli rosyjskich i rubli białoruskich) na rachunki rezydentów w bankach dla transakcji eksportowych.
- wprowadzenie moratorium na transgraniczne płatności w walutach obcych (z wyjątkiem przedsiębiorstw i instytucji zapewniających realizację planów mobilizacyjnych (zadań) oraz niektórych zezwoleń Narodowego Banku Ukrainy),
- wstrzymanie realizacji operacji wydatkowych poprzez obsługę banków na rachunkach mieszkańców państwa, które dokonało zbrojnej agresji na Ukrainę.

8 marca NBU złagodził ograniczenia na rynku walutowym Uchwałą Zarządu NBU z dnia 08.03.2022 nr.: 44. Stan wojenny wymaga od NBU stopniowego łagodzenia i doprecyzowywania listy ograniczeń na rynku walutowym. W tym celu Narodowy Bank Ukrainy od 8 marca 2022 roku:

- zapewnił bankom możliwość otwierania rachunków dla żołnierzy oraz przeprowadzania ich identyfikacji i weryfikacji na podstawie biletu wojskowego,
- umożliwił klientom na obszarach zagrożonych okupacją przez państwo agresora wypłatę gotówki w walucie krajowej i obcej bez ograniczeń ilościowych, a także zakup gotówki w walucie obcej i drogocennych metalach z dostawą fizyczną pod warunkiem dostępności środków pieniężnych lub drogocennych metali w oddziałach banku. Decyzję o przeprowadzeniu takiej operacji podejmuje dyrektor banku. Może również delegować to prawo na kierownika oddziału banku,
- ustalił, że zakaz dokonywania transakcji na Ukrainie z wykorzystaniem rachunków rezydentów Rosji lub Białorusi oraz osób prawnych, których ostatecznymi beneficjentami rzeczywistymi są mieszkańcy Rosji lub Białorusi, nie dotyczy świadczeń socjalnych, wynagrodzeń, mediów, podatków, opłat i innych obowiązkowych płatności,
- rozszerzył możliwość dokonywania przez rezydentów i nierezydentów przelewów na rachunki fundacji charytatywnych nie tylko w hrywnach, ale także w walucie obcej. Dotyczy to fundacji charytatywnych, których celem i obszarami działalności charytatywnej jest promowanie zdolności obronnych i gotowości mobilizacyjnej państwa, wspieranie Sił Zbrojnych, obrona terytorialna Ukrainy, ochrona socjalna, zdrowotna i inne palące kwestie stanu wojennego,

- wyjaśnił, że rozliczenia z akredytyw dokumentowych i rezerwowych / gwarancji / regwarancji otwartych (potwierdzonych) od 24 lutego 2022 r. są zabronione. NBU zrobił wyjątek tylko dla przypadków płatności za import krytyczny, rozliczenia z MIF i inne operacje klientów banków, których lista jest określona w punktach 2-6 paragrafu 14 uchwały Zarządu NBU z 24.02.2022 nr. 18

NBU postanowił również, że środki w rublach rosyjskich lub rublach białoruskich pochodzących z zagranicy na cele eksportowe i importowe towarów, bank może wymienić na międzynarodowym rynku walutowym na inną walutę i kontynuować księgowanie ich na kontach klientów.

3. Rozliczenia z ukraińskim urzędem skarbowym w trakcie działań wojennych

Na Ukrainie wprowadzono moratorium na kary związane z niewykonaniem obowiązku podatkowego zarówno dla osób fizycznych jak i prawnych co potwierdzają organy odpowiadające za ocenę sytuacji nadzwyczajnych:

„Handlowo-Przemysłowa Izba Ukrainy potwierdza, iż okoliczności stanu wojennego od dnia 24 lutego 2022 r. do ich oficjalnego zakończenia są okolicznościami nadzwyczajnymi, nieuniknionymi i obiektywnymi dla podmiotów gospodarczych i/lub osób fizycznych w ramach umowy, odrębnego podatku i/lub innych zobowiązań/obowiązków, których wykonanie nastąpiło zgodnie z warunkami umowy, przepisów ustawowych lub innych, których realizacja w wyznaczonym terminie stała się niemożliwa z powodu wystąpienia takiej siły wyższej (siła wyższa).” Siłą wyższą poświadczą HPIU na podstawie art. 14, 14-1 ustawy „O izbach handlowo-przemysłowych Ukrainy” z dnia 02.12.1997 № 671/97-VR, Statutu HPIU.

Ustawa zwalnia podatników z odpowiedzialności finansowej za przestępstwa podatkowe i naruszenia innych przepisów wynikających z działania siły wyższej (paragraf 112.8.9 Kodeksu Podatkowego Ukrainy; KK), ale pod warunkiem, że HPIU potwierdza wystąpienie siły wyższej. W przypadku wystąpienia siły wyższej organy podatkowe nie stosują kar, jeżeli podatnik nie będzie miał na czas możliwości:

- a) płacić podatki i opłaty,
- b) składać sprawozdania,
- c) ewidencjonować faktury podatkowe i kalkulacje korekt do nich w Jednolitym Rejestrze Faktur Podatkowych,
- d) rejestrować faktury akcyzowe i naliczenia ich korekt w Jednolitym Rejestrze Faktur Akcyzowych,
- e) przedkładać dokumentów elektronicznych zawierających dane o rzeczywistych pozostałościach paliw oraz wielkości obrotu paliwem / alkoholem etylowym itp., ale jak tylko państwo ogłosi ustanie siły wyższej, musi wypełnić swoje zobowiązania podatkowe.

Jednocześnie Rząd Ukrainy wystosował apel do wszystkich firm działających na terytorium Ukrainy o podjęcie wszelkich starań w celu prowadzenia (na ile będzie to możliwe) normalnej działalności w celu minimalizacji strat dla ukraińskiej gospodarki i zaopatrzenia ludności.

Dodatkowo, Rada Najwyższa Ukrainy uchwaliła 17 marca 2022 roku ustawę przewidującą uproszczony system opodatkowania dla wielkiego biznesu, zniesienie akcyzy na paliwo i VAT, zwolnienie osób prywatnych z płacenia jednej składki na ubezpieczenie społeczne i nie tylko. Zostało to ogłoszone przez premiera Denisa Szmygala - ustawa nr 7137-d na stronie internetowej Rady Najwyższej. Dokument przewiduje dużą liczbę zmian dotyczących różne branże, a także małe i średnie przedsiębiorstwa. Ten preferencyjny system podatkowy będzie trwał do końca stanu wojennego.

Podatki paliwowe: Od teraz akcyza na benzynę, ciężkie destylaty i gaz płynny wynoszą 0 euro za 1000 litrów. Stawka podatku od towarów i usług z tytułu importu paliw została obniżona z 20% do 7%.

Duży biznes będzie mógł skorzystać z uproszczonego systemu podatkowego i zapłacić jeden podatek. Podniesiono roczny limit dochodów z 10 mln UAH do 10 mld UAH oraz zniesiono ograniczenia dotyczące liczby pracowników. Podatek wyniesie 2% obrotu bez względu na rodzaj działalności. Ulga nie będzie dotyczyć przedsiębiorstw zajmujących się sprzedażą wyrobów akcyzowych, organizacją gier hazardowych, a także wydobywaniem i sprzedażą minerałów.

4. Przepływ towarów i usług między Polską i Ukrainą.

Rada Ministrów Ukrainy przyjęła uchwałę z dnia 09 marca 2022 r. nr. 234 w sprawie nieprzerwanych dostaw importowanej żywności i pasz w stanie wojennym. Zgodnie z treścią uchwały:

- podmioty prowadzące działalność na rynku spożywczym, które w wyniku działań wojennych (bojowych) nie są w stanie spełnić wymogów art. 10 Ustawy Ukrainy „O informacji konsumenckiej dot. żywności”, mogą sprzedawać żywność na obszarze celnym Ukrainy, która oznaczona jest w języku innym niż ukraiński. Jednakże większe partie towaru muszą zawierać podstawową informację o pochodzeniu i składzie w języku ukraińskim;
- zagraniczna pomoc humanitarna wwożona na obszar celny Ukrainy jest całkowicie zwolniona z obowiązku zamieszania opisu towaru w języku ukraińskim.

W stanie wojennym rząd ustanowił nowe zasady eksportu szeregu produktów rolnych. W szczególności, zgodnie z uchwałą zabrania się wywozu:

- owsa,
- prosa,
- kaszy gryczanej,
- cukru,
- soli,
- pszenicy,
- żywego bydła,
- produktów mięsnych wieprzowych oraz wołowych.

Dodatkowo Rada Ministrów Ukrainy w związku ze stanem wojennym wprowadza zakaz eksportu nawozów z Ukrainy w celu utrzymania równowagi na krajowym rynku ważnych nawozów mineralnych. Tym samym wprowadza się zerowy kontyngent na ich eksport. Dotyczy to nawozów azotowych, fosforowych, potasowych i złożonych:

- nawozy mineralne lub chemiczne, azot (kod UKT FEA 3102),
- nawozy mineralne lub chemiczne, fosfor (kod UKT FEA 3103),
- nawozy mineralne lub chemiczne, potas (kod UKT FEA 3104),
- nawozy mineralne lub chemiczne zawierające dwa lub trzy składniki pokarmowe: azot, fosfor i potas; inne nawozy; towary tej grupy w tabletkach, opakowaniach o masie brutto nie większej niż 10 kg (kod UKT FEA 3105).

Oznacza to de facto całkowity zakaz eksportu wszelkich powyższych pozycji.

Dopuszczony został eksport w ramach określonej licencji deklaratywnej na następujące produkty:

- pszenica i mieszanka pszenicy i żyta,
- kukurydza,
- mięso kurcząt domowych,
- jaja kur domowych,
- olej słonecznikowy,

Otrzymanie licencji deklaratywnej na eksport oznacza umożliwienie eksportu danego towaru w ograniczonej ilości. Wszystkie pozostałe towary, można swobodnie eksportować zgodnie ze standardową procedurą.

Z punktu widzenia polskich importerów obowiązujące obostrzenia bezpośrednio nie wpłyną istotnie na ceny nawozów. Jednakże trzeba pamiętać, iż sankcje nałożone na Rosję i Białoruś będą już miały znaczny wpływ.

Z drugiej strony oczywistym jest, że polski eksport do Ukrainy czeka załamanie, wiele firm importujących polskie towary we wschodniej i południowej Ukrainie zostało zniszczonych, a część pracuje w ograniczonym zakresie. W centralnych i zachodnich obwodach kraju większa część sieci handlowych, firm dystrybucyjnych, logistycznych czy produkcyjnych działa normalnie. Trzeba zaznaczyć, iż Polska dla Ukrainy była trzecim największym (po Niemczech i Chinach) partnerem gospodarczym.

Eksport polskich towarów do Ukrainy w latach 2012-2021 mld USD

*Źródło UKRSTAT

Saldo wymiany towarowej między Ukrainą i Polską lata 2012 - 2021 w mln USD

*Źródło UKRSTAT

5. Ogólna sytuacja polskiego biznesu na Ukrainie

Wg stanu na 1 stycznia 2022 roku na Ukrainie działało ok 1 tys. firm reprezentujących polski kapitał, a skala polskich inwestycji w Ukraińską gospodarkę była jedną z najwyższych w porównaniu do innych krajów. Do największych polskich inwestycji należy zaliczyć branże:

- ubezpieczeniowa
- bankowa
- produkcyjna
- budowlana
- IT
- Odzieżowa
- paliwowa
- farmaceutyczna
- meblarska.

Dla wielu polskich firm na Ukrainie aktualne wydarzenia mogą oznaczać konieczność całkowitego zamknięcia swoich fabryk, magazynów i biur. Już kilka tygodni temu większość zagranicznych firm (nie tylko polskich) podjęła decyzje o ewakuacji kluczowego personelu do Lwowa na zachodniej Ukrainie albo do swoich krajów macierzystych. Niektóre firmy zaproponowały swoim pracownikom i ich rodzinom relokację do innych krajów, a po ogłoszeniu stanu wojennego relokację na tereny zachodniej Ukrainy.

Wiele polskich firm mających swoje oddziały w Ukrainie jest w trakcie realizacji zadań również poza krajem co oznacza wstrzymanie projektów zagranicznych (w przypadku mężczyzn w wieku 18-60 lat). Jedynymi osobami, które mogą wyjechać z kraju są mężczyźni, którzy:

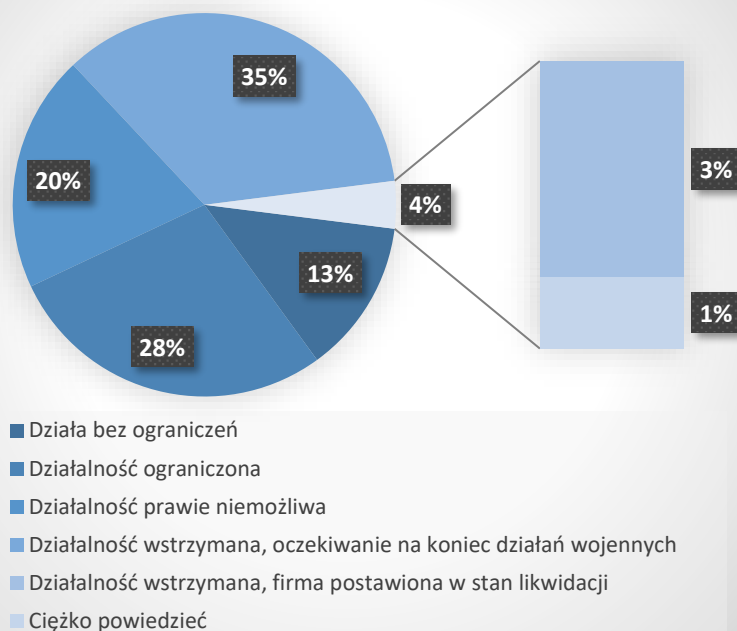
- posiadają 3 dzieci,
- są niezdolni do służby wojskowej,
- są kierowcami zawodowymi i mają specjalne upoważnienie do wykonywania transportu drogowego,
- są jedynymi opiekunami osób nieletnich,

Niektórzy pracownicy nie mogą wypełniać również swoich obowiązków zawodowych z uwagi na powołanie do czynnej służby wojskowej. W przypadku firm IT, które odpowiadają za kluczową infrastrukturę jest możliwość wstrzymania poboru do wojska na okres 6 miesięcy dla kluczowych pracowników. Dalej jednak nie mogą, nawet czasowo wyjechać poza granice Ukrainy.

Na zamówienie Kijowskiej Szkoły Głównej Handlowej firma badawcza Gradus Reaserch przeprowadziła badanie, z których wynika, iż powodu wojny aż 85% firm na Ukrainie pracuje w niepełnym wymiarze czasowym lub jest nieczynnych, pośród nich:

- 1% firm zostało zamkniętych i nie planuje wznowienia działalności,
- 35% zawiesiło działalność w oczekiwaniu na lepsze czasy.

Aktualny stan firm na Ukrainie

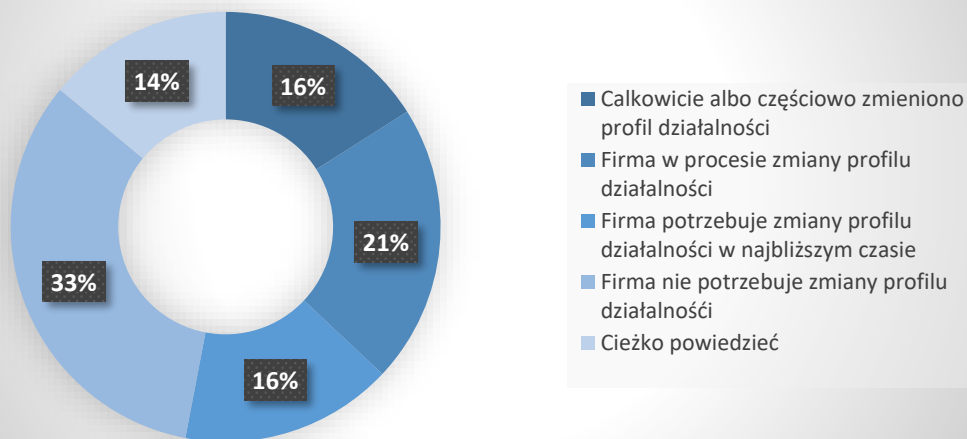

*Źródło Gradus Reaserch

Część ukraińskich firm podjęła decyzje o zmianie profilu swojej działalności na czas działań wojennych np.: wiodący producent wyrobów cukierniczych Roshen - pomoc humanitarna; browary Calsberg Ukraina – produkcja butelkowanej wody mineralnej.

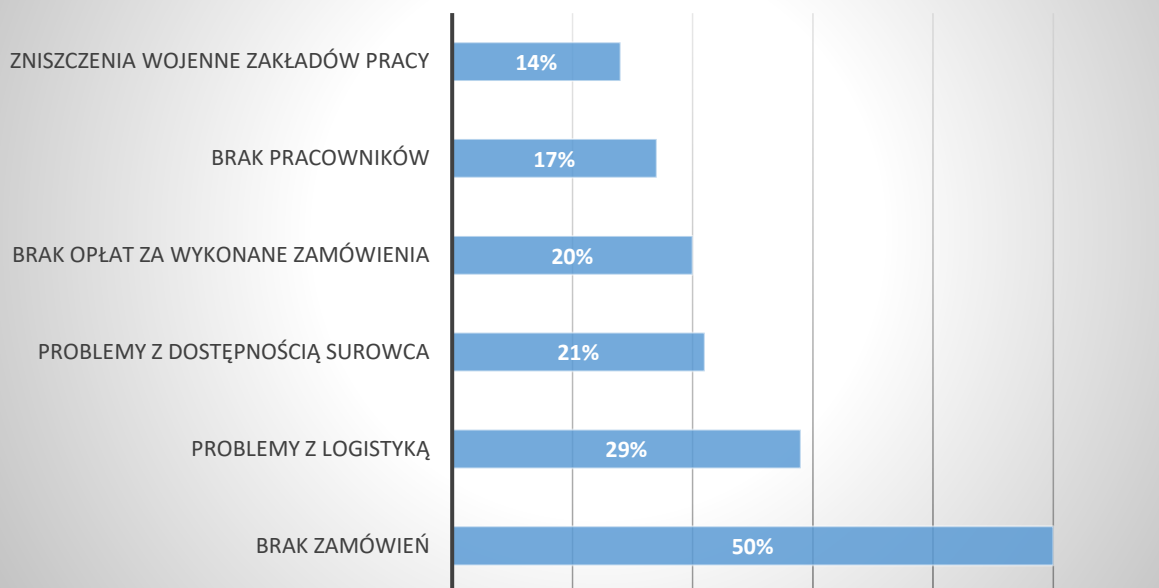

Chwilowa zmiana profilu działalności firmy na czas działań wojennych

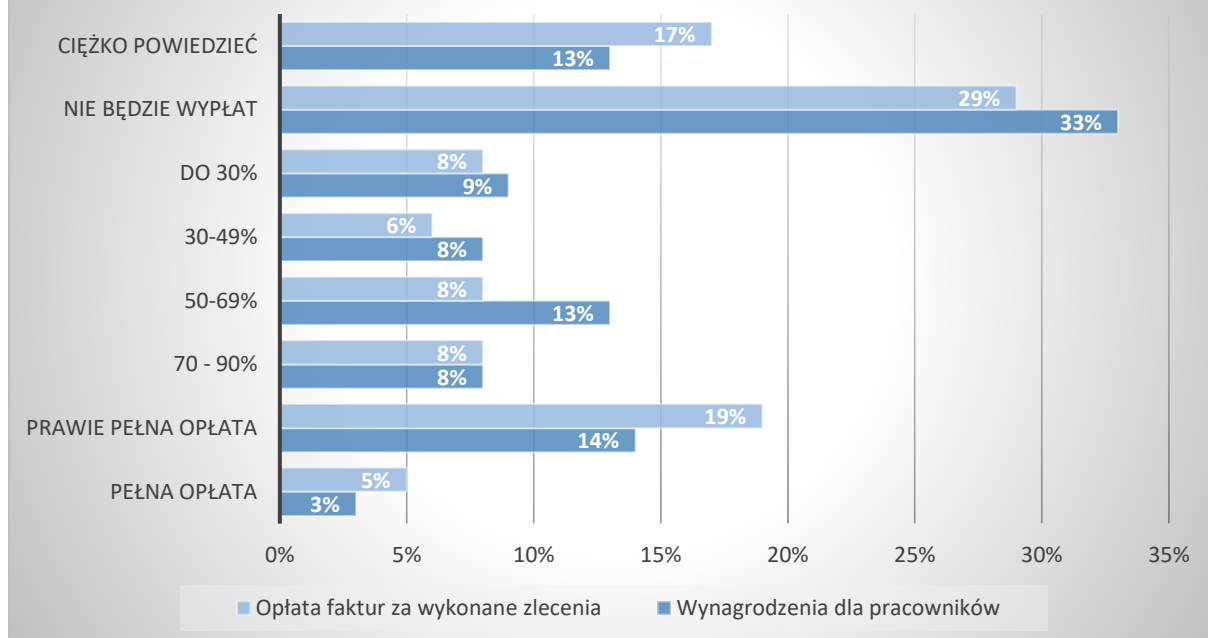
*Źródło Gradus Reaserch

Najczęściej spotykane problemy firm na Ukrainie

*Źródło Gradus Reaserch

Terminowość wynagrodzeń

*Źródło Gradus Reaserch

Reasumując, sytuacja polskiego biznesu na Ukrainie jest sytuacją trudną i pogarszającą się z każdym dniem prowadzenia działań wojennych przez Federację Rosyjską. Już na obecnym etapie wojny można przewidzieć, iż odbudowa infrastruktury i gospodarki potrwa lata. Nawet przy wydatnej pomocy finansowej państw zachodnich powrót do wskaźników osiągniętych przez polskie firmy w przeszłości jest niemożliwy do realizacji, przynajmniej w najbliższym czasie.

Ukraina jest jednym z dziesięciu najważniejszych rynków zagranicznych dla polskich przedsiębiorców, jej bliskie sąsiedztwo i niewykorzystany potencjał od początku lat 90-tych dalej daje szanse na rozwój i stabilizację dla wielu polskich firm. Już teraz można powiedzieć, że duża część polskich inwestycji zagranicznych na Ukrainie odniosła sukces. Mają stabilną sytuację, rzesze klientów czy są nawet w niektórych przypadkach liderami lokalnego rynku, zatrudniają dziesiątki czy nawet setki pracowników. Nieuzasadniona niczym agresja Federacji Rosyjskiej może zniszczyć kapitał budowany latami. Mając to na względzie, należałoby rozpatrzyć możliwości wsparcia polskich spółek, które budowały przez lata wizerunek Polski jako wiarygodnego partnera biznesowego.